

NOVA OBRA POÈTICA COMPLETA DE J.V. FOIX

El jo en crisi, i altres dualitats

ORIOL IZQUIERDO

J.V. Foix, *Obra poètica en vers i en prosa*. Pròlegs d'Albert Manent i de Gabriel Ferrater. Text establert d'acord amb la Fundació J.V. Foix, amb notes explicatives i complementàries de Jordi Cornudella. Edicions 62. Barcelona, 2000.

Llegir Foix no és una empresa fàcil, però apassiona inevitablement el qui aconseguix navegar per la seva mar de textos amb els ormeigs adequats. I, tanmateix, quants lectors no s'hi han extraviat! Potser perquè no han estat alerta, o no n'han sabut, als avisos que Foix mateix para arreu: "L'autor s'adreça, doncs, i franc, als qui investiguen en els comellars de la poesia per amor del Bell-o del Rar!-, no pas als historiadors de la literatura amb atribucions abusives de crítics i refusats per la divina presència". Ho diu a *Noves raons de l'autor*, que precedeix *Del "Diari 1918"*, un text revelador, com ho són la majoria de proemis, evidents o disfressats, que n'encapçalen els llibres. Amb aquest article mirarem d'aproximar-nos, a partir de les paraules de Foix, i de les d'alguns dels seus lectors més atents, al nucli del seu univers literari, veritablement viu i complex.

És especialment a *Lletra a Clara Sobirós*—un text del 1964 que l'autor va considerar pròleg al conjunt de la seva obra poètica— que dona claus per endinsar-s'hi: "Recorda sempre que sóc un testimoni del que conto, i que el real, del qual parteixo i del qual visc, amb cremors a les entranyes, com saps, i l'irreal que tu et penses descobrir-hi, són el mateix". Foix, diu, parteix sempre de l'experiència real. Però l'àmbit del real és per a ell enormement vast: explora "altres realitats que no són pas, per a tots, immediates", i alhora, continua, "em delectava donant noms nous a les mars clares". La realitat, tal com la percep Foix, no es pot mesurar amb els instruments limitats del temps i de l'espai.

I això perquè la creació literària és viscuda com un exercici radical de llibertat individual: "Escriu, si escriu, i no em vaga com voldria, més enllà dels preceptes. [...] Sóc dels qui creuen que cada poeta és ell. Ell tot sol davant el poema que escriu, no pas per a distreure's o distreure els altres, o salvar-se, sinó per a expressar-se. El poeta, mag, especulador del mot, pelegrí de l'invisible, insatisfet, aventurer o investigador a la ratlla

ROBERT RAMOS / ARXIU

L'obra poètica del poeta J.V. Foix ha estat antologada diverses vegades

del son, no espera res per a ell. Ni la redempció. No floraleja, ni concurseja, ni vol accontentar les tietes. Si fos prou coratjós [...] no signaria les obres. Plantaria, a l'hora de l'alba, els poemes, com a pasquins, a les parets, o els llançaria des dels

"Foix, diu, parteix sempre de l'experiència real"

terrats. [...] El poeta sap que cada poema és un crit de llibertat".

Joaquim Molas, lector i estudiós apassionat de Foix, ha explicat aquest procés parlant de tres investigacions: sobre la realitat, sobre el llenguatge i sobre la poesia. La primera investigació, sobre la realitat que envolta el poeta, incideix en "les relacions entre un jo, que lluita contra la timidesa i la dispersió, i el desordre de la vida diària", d'una banda, i, de l'altra, entre la realitat de la vigília i "el món magmàtic del somni". El fragment citat més amunt de la *Lletra a Clara Sobirós* mostra la recerca en els

mots mateixos del poeta. En segon lloc, Foix fa de la llengua o, millor, de l'expressió el seu objecte d'investigació. Les paraules, diu Molas, són per a Foix "meres aproximacions o transcripcions de l'experiència pròpiament poètica i que, ara i adés, ranegen el simple joc". Finalment, en tercer lloc, "Foix va investigar en el món de les formes en vers, alhora en les més regulars i tradicionals i en les més noves i lliures". És per tot això que Foix preferia no ser anomenat poeta, sinó investigador en poesia.

Un altre gran lector de Foix, Pere Gimferrer, s'aproxima a aquest mateix nucli, que és un

i triple, a partir de l'anàlisi del lèxic del poeta. Hi entra així, doncs, per la porta de la segona investigació: "Foix no té, en principi, cap *parti pris* pels mots inusuals, arcaïtzants o literaris; quan són més eficaços, usa els més planers; és evident, doncs, que quan es decanta per un vocabulari més obscur el mouen raons ben concretes, indestriables del propòsit poètic i del sentit essencial de cada poema. [...] Podem afirmar que les correccions importants de la poesia de Foix obeeixen a la intenció de deixar més clarament fixat el pensament profund i les implicacions ètiques del poema".

Com sempre, unes paraules de l'autor mateix ho expresen amb tota la claredat: "En molts dels meus versos hi provo rimes velles i ritmes seculars. Ha estat [...] servitud envers la llengua i la comunitat". Perquè l'aventura poètica de Foix, tot i el seu alt voltatge com a experiència lingüística i formal, no acaba aquí, contra el que pot semblar al lector apressat. Sinó que és justament a través d'aquesta experiència que expressa una aventura global i coherent, profundament humana i profundament moderna: la del qui malda per vertebrar les pròpies contradiccions. I ho fa, no podia ser altrament, des del seu context concret, no des d'un improbable desarrelament imaginari: ho fa des del context de la tradició literària catalana, que no el limita sinó que, al contrari, resulta a les seves mans un potent vehicle de projecció.

► ► ►

El poeta més editat

► A *Algunes reflexions sobre la pròpia literatura*, resposta a un qüestionari de *L'Amic de les Arts* que encapçala el volum KRTU, Foix escriu: "M'he negat fins ara a lliurar cap d'aquests fràgils assaigs a publicacions d'un tiratge superior al normal de les publicacions sectàries". Explica, així, un dels fets més singulars, i en un cert sentit exemplars, de la seva trajectòria com a autor: l'opció per l'autoedició. L'aposta literària de Foix és tan sincera i tan segura d'ella mateixa que no busca la gran difusió, com és habitual, sinó la conquesta lenta i progressiva d'un lector fidel, o —com ell diu— sectari.

La creu d'aquesta manera d'entendre la difusió de l'obra, però, va ser una certa despreocupació davant les edicions comercials normals. Tant és així, que Manuel Guerrero, en el seu assaig *J.V. Foix, investigador en poesia*, publicat el 1996, nou anys després de la mort del de Sarrià, encara havia de demanar per

al conjunt de l'obra el rigor de l'edició de Vallcorba: "Caldrà [...] iniciar ben aviat la publicació de les obres completes de J.V. Foix, evitant els errors comesos, sense prejudicis i amb criteris filològics competents, amb índexs cronològics de la procedència dels escrits i de les variants publicades per l'autor, perquè el lector disposi, sense traves, de la totalitat de l'obra escrita pel poeta".

Els avatars del país i de la biografia de l'autor han fet que Foix hagi estat objecte de quatre projectes d'edició de l'obra completa. La primera, impulsada per Nauta el 1964, posava l'autor per primera vegada a l'abast del públic general. La segona, primera d'Edicions 62, data del 1974 i és declaradament no fiable. La tercera, iniciada per Jaume Vallcorba el 1983 i completada el 1997, és la primera que intenta establir els textos, amb la col·laboració activa de l'autor, i mantenint la integritat individual de cadascun dels llibres, editats

com a volums solts. Ara, Edicions 62 revisa l'edició del 1974, que aplega l'obra en un sol volum, amb un criteri defensable i, naturalment, legítim, però amb un massa visible poc respecte per la ineludible tasca de Vallcorba.

Malauradament, l'edició no suposa un pas endavant en relació amb l'esforç fet per Quaderns Crema, sinó que es presenta com un pas lateral. I diem malauradament, perquè, aquí i allà, la justificació d'algunes solucions pròpies i la referència a les de Jaume Vallcorba, té un to de suficiència, que, com a lectors, ens deixa astorats. Hauríem agraït que la nova edició corregís cordialment els errors de l'anterior, allí on n'hi pogués haver, que és segur que n'hi ha, en el tortuós camí cap a la fixació d'un text de referència. I no tenir la desagradable impressió que rere la notable inversió que suposa aquesta nova edició hi ha massa de revenja, de menyspreu cap a la feina d'altri i de picabaralla editorial.